

Bijen, bermen en biodiversiteit

25 jaar IVN Westerveld

Jubileum

In 2017 bestaat IVN Westerveld 25 jaar. In dit jubileumjaar vragen we aandacht voor de bedreigde positie van alle soorten bijen: wilde bijen, hommels en de honingbij. We benadrukken de rol die bloemrijke wegbermen kunnen spelen bij het verbeteren van hun leefomstandigheden.

Bijen en hommels

Bijen en hommels behoren tot dezelfde familie: die van de bijen of *Apidae*. Nederland kent ongeveer 325 soorten wilde bijen en 29 soorten hommels. Daarnaast is er de honingbij, die bij de imker in de bijenkast woont. De wilde bijen leven solitair, in hun eentje. 70% nestelt in open zandplekken en de overige leggen hun eitjes in dood hout of holle stengels.

Zet de berm in bloei voor de bij

Zonder het werk van hommels, wilde bijen en honingbijen zouden groente en fruit van ons menu verdwijnen. Insecten bestuiven immers de bloemen van talloze gewassen, die daardoor vruchten gaan vormen. Hommels, wilde bijen en honingbijen zijn voor ons – en ook voor andere dieren – van levensbelang. We hebben ze nodig voor ons voedsel. Het gaat slecht met bijen, hommels en andere bestuivers. Een van de oorzaken is dat ze zelf geen voedsel meer kunnen vinden. Daar is wat aan te doen!

Bloemen en bijen zijn in de loop van de evolutie helemaal op elkaar ingespeeld. Bijen leven van nectar en stuifmeel van de bloemen die ze bezoeken. Nectar levert ze energie om te vliegen, met stuifmeel voeden ze zichzelf en hun larven. Tijdens het bloembezoek hecht stuifmeel zich aan de haren van de bijen. Zo brengen ze het stuifmeel van bloem naar bloem. Dat noemen we bestuiving.

Zijn er te weinig bloemen, dan is er voor de hommel, de wilde bij en de honingbij onvoldoende brandstof om te vliegen. En onvoldoende stuifmeel om hun nakomelingen te voeden. Dan is het uit.

Zet de berm in bloei voor de bij

Over IVN Westerveld

Wij zijn onderdeel van het landelijke IVN, een vrijwilligersorganisatie voor natuureducatie en duurzaamheid. IVN Westerveld houdt van natuur en landschap en geeft dat enthousiasme graag door aan anderen. We organiseren cursussen en excursies voor volwassenen en kinderen. We overleggen regelmatig met gemeente, provincie en waterschap over berm- en groenbeheer.

Met dank aan

- Gemeente Westerveld
- Prins Bernhard Cultuurfonds
- Fonds NME
- Provincie Drenthe
- Dinamo Fonds
- Rabobank Zuidwest-Drenthe
- IVN Drenthe
- Landschapsbeheer Drenthe
- Hans Punter tekst en vorm

Het is stil in de berm

Het gaat slecht met de bij. Daarvoor is niet één simpele oorzaak aan te wijzen. Bloemrijke graslanden en bloeiende bermen maken plaats voor bebouwing en verharding, voor strak gemaaide wegbermen en eenvormige weilanden. Op zulke bloemloze plekken kunnen bijen, hommels en andere insecten niet meer leven.

Daarnaast worden bijen en hommels zwaar getroffen door middelen die boeren en burgers gebruiken voor gewasbescherming en onkruidbestrijding. Deze gifstoffen zijn terug te vinden in de nectar en het stuifmeel van de bloemen.

Zo gaat het weer zoemen

Kruidenrijke, bloeiende wegbermen vormen een netwerk waarin bijen en hommels kunnen leven. Het zijn de routes waarlangs bijen zich kunnen verplaatsen tussen de overgebleven bloemrijke gebieden: tuinen, velden, overhoekjes en natuurgebieden.

Bermbeheer voor biodiversiteit

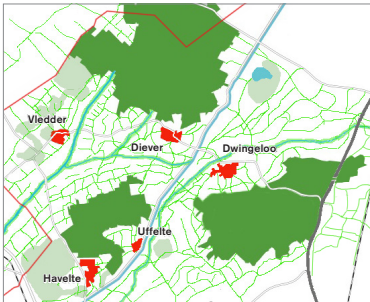
Bio- betekent leven en *-diversiteit* staat voor afwisseling, verscheidenheid, soortenrijkdom. Om te kunnen leven hebben bijen en hommels een continu aanbod van nectar en stuifmeel nodig. Het is dus belangrijk voor ze dat er van lente tot nazomer bloemen in bloei staan. En dat bereik je als er veel verschillende soorten planten in de berm groeien.

Zoemende bermen in Westerveld

Een vierde natuurgebied

In de gemeente Westerveld liggen twee Nationale Parken en een groot Natura 2000-gebied. Bermen met een goed ontwikkelde bermflora verbinden deze gebieden voor insecten. Het zijn routes waarlangs ze zich al voedsel zoekend kunnen verplaatsen. Alle bloeiende bermen in de gemeente Westerveld vormen samen een vierde natuurgebied.

Klaverknikkers

Klaverzaad gemengd met klei en potaarde rollen we tot 'klaverknikkers'. Door deze op geschikte plekken in de berm te strooien, ontstaat een verbindend lint van klaverbloemen voor alle bijen. Klaver biedt de bij krachtvoer.

Draag ook bij

Aan het verbeteren van de bijenwereld kan jong en oud in zijn of haar eigen omgeving bijdragen. Maar ook overheden en groenbeheerders kunnen bijdragen aan het geschikter maken van de bermen als leefgebied voor bijen.

Samen kunnen we de bermen weer laten bloeien en zoemen. Om dit te bereiken organiseert IVN Westerveld een symposium en daarnaast diverse andere activiteiten in de gemeente Westerveld:

- In alle dorpskernen komen informatieavonden over de noodzaak van bloemrijke bermen voor bij en biodiversiteit. We maken dan klaverknikkers om de berm in bloei te zetten en kleine bijenhôtels als onderkomen voor de wilde bij.
- In vijf dorpskernen komen voorbeelden te staan van bloemrijke bermen. Bloembakken met een informatiebord laten zien wat er groeit en bloeit in bloemrijke bermen.
- Wij bieden alle basisscholen een bouw pakket voor het maken van een groot insectenhotel op hun schoolplein.
- Er komt een fotowedstrijd voor jong en oud met een passie voor fotograferen. Het thema van de wedstrijd wordt: *De bloemen en hun vrienden*.
- Met leerlingen van de scholengemeenschap *Stad & Esch & Diever* richten we bij twee zorgcentra samen met de bewoners insectenhôtels in. Voor de leerlingen is dit onderdeel van hun maatschappelijke stage.

9 en 10 juni 2017 (9.30 – 16.30)

Voor wie

Het symposium is voor boeren, burgers, buitenlui en professionals in groenbeheer.

Voor meer informatie en opgave: www.ivn.nl/afdeling/westerveld

Een speciale gast

Speciale gast is de internationaal vermaarde onderzoeker en hommelmelkenner Dave Goulson van de Universiteit van Sussex. Hij zet zich in voor behoud van de bijen in binnen- en buitenland.

Goulson schrijft voor een breed publiek. Twee van zijn boeken zijn in het Nederlands vertaald: *Een verhaal met een angel* (2014) en *Geroezemoes in het gras* (2015). Zie voor meer informatie: www.sussex.ac.uk/lifesci/goulsonlab www.bumblebeeconservation.org

Vrijdag 9 juni in Frederiksoord

Lezingen

Dave Goulson, University of Sussex

Why are the bees so fascinating and what can we do to keep them alive?

Karin Steijven en Arjen Strijkstra, Van Hall Larenstein

Bijen en biodiversiteit

Mark Ronda, Provincie Drenthe

Drentse bermen, meer dan gras?!

Parallelsessies

Menno Reemer, EIS Kenniscentrum Insecten/Naturalis

Op weg naar een Zuid-Hollands bijenlandschap.

Jozanneke Bijkerk, Cruydt-Hoeck

Meer wilde bloemen voor meer wilde bijen, hoe pak je dat aan?

Frans van Alebeek, Vogelbescherming

Bloemrijke akkerranden voor al uw biodiversiteitsproblemen?

Nick van Ekeren, Louis Bolk Instituut

Klaver in de wei voor de bij.

Nils van Ligten, ecologisch hovenier

Ecologisch beheer van bermen.

Joop Verburg, Natuurvereniging Zuidwolde

Weg van wilde bijen ... Hoe vertel ik over hun leven en hun leefgebied?

Zaterdag 10 juni in Diever

Er is keus uit tal van onderdelen, waaronder:

Excursie per bus naar de **Cruydt-Hoeck**

Bezoek aan de tuinen en uitleg over verzamelen wildeplantenzaden.

Lezing John T. Smit, EIS Kenniscentrum Insecten

Dwingelderveld laatste refugium voor bijzondere heidebijen.

Excursie Diliana Welink

Bijen in de bermen rond Diever.

Lezing Thijs Gerritsen en Tristan da Graça

Bijen in het stedelijk gebied.

Workshop Mathijs ter Bork, IVN Noord

Bijenlessen voor leerkrachten basisonderwijs.

Workshop Guido Nijland, IVN Westerveld

Wat vertellen grassen over onze bermen?

Workshop Ans Lutgerink, IVN Westerveld

Zet de berm in bloei voor de bij: hoe en waar